

УДК: 343.5

ORCID: 0000-0002-0600-717X

e-mail: brazhnik.andrey@gmail.com

Andrii A. Brazhnyk,
Associated Professor at the Department
of Criminal Law and Criminal Law
Disciplines
(Poltava Law Institute of the
Yaroslav Mudriy National Law
University)

Бражник Андрій Анатолійович,
доцент кафедри кримінального права
та кримінально-правових дисциплін
(Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого)

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
ПІДРОБЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СЕРТИФІКАТІВ ТА
ДОВІДОК ПРО ЩЕПЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНОЇ
СУДОВОЇ ПРАКТИКИ**

**PECULIARITIES OF RESPONSIBILITY FOR FORGERY
AND USE OF VACCINATION CERTIFICATES AND
RECORDS IN THE CONTEXT OF CURRENT CASE LAW**

Анотація. Анотація. У статті досліджуються проблеми пов'язані з встановленням предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК у випадках підроблення та використання медичних документів щодо вакцинації від коронавірусної хвороби COVID-19.

Здійснюється аналіз змісту ст. 358 КК та примітки до неї, у результаті якого визначені низка ознак, яким має відповідати офіційний документ. Далі проведено співставлення медичних документів, якими підтверджуються відповідні медичні статуси особи, із ознаками офіційного документа, а саме 1) дотримання форми фіксації та реквізитів; 2) походження від повноважних суб'єктів; 3) їх юридична значущість. У результаті чого, доводиться, що лише

внутрішні та міжнародні COVID-сертифікати України? а також міжнародні свідоцтва про вакцинацію/профілактику в цілому відповідають ознакам, які встановлені для предмету кримінального правопорушення за ст. 358 КК. При цьому обґрунтовується застереження, що такий висновок в більшій мірі ґрунтується на сталій судовій практиці судів загальної юрисдикції, через те, що залишається невирішеним питання офіційного тлумачення терміну «закон», який використовується на позначення нормативного регулювання вимог до форми і реквізитів офіційного документа.

Крім того, проводиться аналіз судової практики із питання дотримання судами вимоги, яка міститься у ст. 358 КК, щодо встановлення факту наявності прав чи обов'язків, за для реалізації яких вчинюється відповідне діяння. В результаті цього обґрунтовується висновок щодо формування хибної практики, відповідно до якої суди фактично нехтують вимогою встановлення таких обставин. У наслідок цього, обвинувальні вирoki у справах про підроблення COVID-сертифікатів та їх використання, можуть бути визнані неправосудними. На підставі дослідження фактичних обставин матеріалів кримінальних справ, пропонуються шляхи усунення вказаних помилок.

Ключові слова: карантин, обмеження, щеплення, вакцинація, COVID-сертифікат, свідоцтво, підробка, використання.

Summary. The article examines the problems related to the establishment of the subject of a criminal offense under Article 358 of the Criminal Code in the case of forgery and use of medical documents for vaccination against coronavirus disease COVID-19. The analysis of the content of Article 358 of the Criminal Code and notes to it has been carried out, as a result of which a number of features that must be met by an official document have been identified. Afterwards, the given paper has carried out the comparison of medical documents confirming the relevant medical status of the person, and the features of the official document, namely: 1) compliance with the form of fixation and requisites; 2) origin from authorized subjects; 3) their legal significance.

As a result, it turns out that only internal certificates of Ukraine, as well as international certificates of vaccination / prevention in general meet the criteria established for the subject of a criminal offense under Article 358 of the Criminal Code. It is argued that this conclusion is largely based on the consistent case law of courts of general jurisdiction, due to the fact that the issue of official interpretation of the term "law", which is used to denote regulatory requirements for the form and details of an official document, remains unresolved. In addition, the analysis of case law on the observance by courts of the requirement contained in Article 358 of the Criminal Code to establish the existence of rights or obligations for the implementation of which the act is committed. As a result, the conclusion on the formation of erroneous practice, according to which the courts actually ignore the requirement to establish such circumstances, is substantiated. As a result, convictions in the case of forgery of COVID-certificates and their use may be found to be unjust. On the basis of research of factual circumstances of criminal case materials , the way of eliminating such specified errors are offered.

Key words: quarantine, restrictions, vaccination, COVID-certificate, forgery, use.

Постановка проблеми. У «Дорожній карті з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021-2022 роках» затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.12.2020 р. № 3018 зазначається, що держава планує протягом 2021-2022 років здійснити вакцинацію проти коронавірусної хвороби COVID-19 щонайменше 50% населення України (20 866 390 людей) [1]. Станом на 10 грудня 2021 р. за даними МОЗ України пройшли повний курс вакцинації 12252237 осіб [2]. Зрозуміло, що досягнення поставлених у «дорожній карті» кількісних показників можливе лише завдяки здійсненню державою комплексу заходів, зокрема, роз'яснювальної роботи з населенням, належної організації

роботи пунктів вакцинації, впровадження обмежувальних протиепідемічних заходів тощо. З урахуванням того, що взята у «дорожній карті» за основу математична модель подолання пандемії хвороби COVID-19 передбачає необхідність вакцинації 60-80% населення [1], влада, поставлена у жорсткі часові рамки, змушена вдатися до екстраординарних заходів реагування, серед яких є і ті, що пов'язані з запровадженням обмежень та активізацією репресивних методів впливу. На вибір заходів впливу, до яких вдається держава, маючи намір подолати пандемію COVID-19, безумовно, вплинули такі фактори, як спосіб передачі (контактний) та складність протікання хвороби (смертність складає 2,5%) [2].

Такі дії з боку держави викликали неоднозначну реакцію у суспільстві. Проведена роз'яснювальна робота з населенням та інформаційна компанія на підтримку вакцинації виявилася не достатньо ефективною. За даними соціологічного дослідження у 2021 р. показник позитивного сприйняття вакцинації залишився без змін у порівнянні з липнем 2020 (55%) [3]. Відтак, окремі особи із числа невакцинованих, вдаються до дій, відповідальність за вчинення яких передбачається у ст. 358 КК України.

Стан опрацювання обраної проблематики, аналіз останніх публікацій та досліджень. З огляду на незначний проміжок часу, який минув відтоді, коли гостро постало питання про необхідність нагального вирішення проблеми поширення підробленої медичної документації про вакцинацію та тестування на наявність інфікування COVID-19, профільних наукових досліджень, присвячених питанням відповідальності за підроблення та використання відповідної медичної документації на сьогодні не багато. Так, окремі представники наукової спільноти, зокрема, Айдинян А.В., Мостепанюк Л.О., виступили з критичним осмисленням законодавчих пропозицій щодо впровадження відповідальності за підробку таких документів. Крім того, окремими питаннями, що пов'язані з проблемами відповідальності за підроблення документів та використання підроблених документів

висвітлювалися у роботах таких науковців як Андрушко П.П., Басова Т.Б., Гриньків О.О., Дудоров О.О., Панов М.І., Парасюк Н.М., Степанюк М.В., Щирська В.С. тощо. Разом із тим позначимо, що досліджень підстави притягнення до кримінальної відповідальності за підроблення та використання сертифікатів та інших документів про щеплення у вітчизняній науці досі не проводилося.

Метою дослідження є аналіз предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК України у випадку підроблення та використання сертифікатів та довідок про щеплення та практики застосування відповідної норми.

Виклад основного матеріалу. Аналіз ЄДРСР свідчить про те, що за підроблення та (або) використання документів, що підтверджують наявність щеплення від коронавірусної інфекції суди притягають осіб до кримінальної відповідальності за ст. 358 КК України «Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів» (ЄДРСР містить декілька десятків вироків, якими осіб засуджено за підроблення та використання вказаної документації).

В межах нашого дослідження ми маємо намір здійснити комплексний аналіз такої специфічної ознаки складу кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачається ст. 358 КК, як предмет вказаного правопорушення.

В якості предмета цього посягання законодавець визначає наступні речі матеріального світу: 1) посвідчення; 2) офіційний документ; 3) підроблена печатка, штамп чи бланк; 4) офіційна печатка, штамп чи бланк. Однак одразу ж позначимо, що детальний аналіз всіх варіацій предмета вказаного кримінального правопорушення виходить за межі нашого дослідження через те, що ні посвідчення, ні штампи, печатки чи бланки не мають самостійного значення для вирішення визначених нами питань.

Разом із тим встановлення змісту терміну «офіційний документ» має першочергове значення для кваліфікації діянь осіб, які підроблюють відповідні документи або їх використовують.

Відповідно до ч. 1 ст. 358 КК України до офіційних документів необхідно відносити лише ті, що відповідають певним критеріям. По-перше, вони мають видаватися чи посвідчуватися підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи. По-друге, такий документ надає права або звільняє від обов'язків.

Крім того, у примітці до цієї статті називаються ознаки офіційного документа, такі як: 1) форма фіксації – будь-який матеріальний носій; 2) юридична значущість – інформація, що міститься у ньому, має підтверджувати чи посвідчувати певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути процесуальним джерелом доказів; 3) походження від повноважних осіб – складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів; 4) визначена законом форма та реквізити документа.

Впадає у очі не зовсім вдалий прийом, до якого вдався законодавець, коли у тексті диспозиції ч.1 ст. 358 КК визначаються риси офіційного документа, а крім цього у примітці до цієї ж статті окремо вказується на його ознаки. Відтак працюючи з відповідною нормою, правозастосовець змушений вдаватися до

тлумачення змісту ознак офіційного документу шляхом співставлення змісту диспозиції і примітки вказаної статті.

Аналіз змісту вказаних положень дозволяє стверджувати, що перший критерій відповідає ознаці, позначеній нами під №3 і вказує на походження від повноважних осіб відповідного документу. Другий же критерій має взаємодоповнюючий характер із ознакою №2, оскільки в обох випадках мова йде про зміст документа та його юридичну значущість. Окрім того, ознака №4, яка вказує на нормативну визначеність форми і реквізитів документа є логічним продовженням першої ознаки, яка визначає матеріальну природу предмета вказаного посягання.

Отже, визначившись із тим, що являє собою будь-який офіційний документ, проведемо аналіз медичних документів, які підтверджують факт щеплення на предмет їх відповідності ознакам офіційного документа.

Відповідно до «Порядку формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби»: COVID-сертифікат – це документ в електронній формі, що підтверджує вакцинацію від COVID-19, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби, який формується та видається уповноваженою установою держави, містить персональні дані власника і передбачає можливість автоматизованої перевірки чинності документа та його належності власникові [4]. В залежності від територіальних меж застосування та суб'єктів використання існують наступні різновиди такого документа: внутрішній COVID-сертифікат України; міжнародний COVID-сертифікат України; іноземний COVID-сертифікат.

Вимоги до змісту COVID-сертифікатів України (міжнародного та внутрішнього) встановлюються у п.11,12 цього порядку [4]. При цьому спільний і обов'язковий для всіх COVID-сертифікатів реквізит визначено у п. 10 вказаного

Порядку, де зазначається, що кожному COVID-сертифікату присвоюється унікальний електронний ідентифікатор та формується QR-код [4].

Щодо форми COVID-сертифікатів України, то з урахуванням приписів пункту 3 вказаного порядку, відповідно до яких формування міжнародного сертифіката здійснюється з використанням Порталу Дія, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія, а внутрішній сертифікат формується виключно з використанням мобільного додатка Порталу Дія, зрозуміло, що електронна форма цього документу для COVID-сертифікатів України є основною, а для внутрішнього COVID-сертифікату України взагалі єдиною можливою [4]. Крім того, відповідно до п. 16 цього ж документу паперові копії електронних COVID-сертифікатів мають однакову юридичну силу з оригіналом, що генерується в електронному вигляді [4].

Відтак, щодо форм відповідних документів і вимог, які ставляться до їх змісту, зазначимо наступне. Нормативно визначено, що:

1) внутрішній COVID-сертифікат України може існувати виключно у електронній формі, генерується за допомогою мобільного додатка Порталу Дія і містить реквізити, визначені у п. 12 «Порядку формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби»;

2) міжнародний COVID-сертифікат України може існувати як в електронному вигляді, так і у вигляді паперової копії з електронного документа і містить реквізити, що визначені у п.11 вказаного Порядку;

3) вимог до форми та змісту іноземного COVID-сертифікату вказаним Порядком не встановлено, однак в ньому зазначено, що підтвердження чинності іноземних COVID-сертифікатів здійснюється відповідно до документації довірчої мережі Європейського Союзу (пп.1 п.2-1 Порядку) [4]. Обов'язковим реквізитом, який використовується для валідації усіх видів сертифікатів слугує QR-код відповідного сертифікату.

Той факт, що відповідні вимоги передбачаються лише на рівні підзаконного нормативно-правового акту (Порядку, затвердженого постановою КМУ) може поставити під сумнів наявність наведеної вище формальної ознаки «офіційного документу», а саме визначеності у законі його форми та реквізитів.

Проблема тлумачення терміну «закон», а точніше визначення його обсягу має досить давню правову історію. Так, ще у Рішенні КСУ від 09.07.1998 р. (справа про тлумачення терміну "законодавство"), Конституційний суд вказував на те що «термін "законодавство" досить широко використовується у правовій системі в основному у значенні як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права» [5]. Разом із тим у іншому своєму Рішенні від 19.04.2000 р. (справа про зворотну дію кримінального закону в часі), здійснюючи тлумачення змісту ч. 2 ст. 58 Конституції: «ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення», Конституційний суд наголошує на тому, що в цьому випадку мова йде виключно про закон, а не підзаконні нормативно-правові акти [6]. Окрім того і у Рішенні від 30.05.2001 р. (справа про відповідальність юридичних осіб), КСУ вказує на те, що «виключно законами України мають врегульовуватись засади цивільно-правової відповідальності (загальні підстави, умови, форми відповідальності тощо), підстави кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності - діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями (основні ознаки правопорушень, що утворюють їх склад), та відповідальність за них» [7]. У цьому ж Рішенні суд вказує на те, що «у такий спосіб Конституція України заборонила врегульовувати зазначені питання підзаконними нормативно-правовими актами та встановила, що лише Верховна Рада України у відповідному законі має право визначати, яке правопорушення визнається, зокрема, адміністративним правопорушенням чи злочином, та міру відповідальності за нього» [7].

Таким чином, можливо констатувати, що КСУ чітко визначився лише щодо терміну «законодавство», вказуючи на те, що ним охоплюються як самі закони, так і нормативно-правові акти, прийняті на виконання законів. Стосовно ж обсягу терміну «закон», то в окремих, розглядуваних випадках, КСУ під ним розуміє лише закони як акти прийняті законодавчим органом. Отже категорично стверджувати, що КСУ виключає можливість здійснення поширювального тлумачення терміну «закон», розуміючи під ним не лише закони, а і підзаконні нормативно-правові акти, ми не наважимося, оскільки в обох цих рішеннях акцентується увага саме на виключній сфері застосування законів.

Одночасно з цим, у судах загальної юрисдикції формується зовсім інша практика, відповідно до якої культивується поширювальне тлумачення терміну «закон», що використовується у бланкетних диспозиціях Кримінального кодексу України. «Драйвером» такого підходу став Касаційний кримінальний суд, що діє у складі Верховного суду. Так, у справі № 127/27182/15-к суд зазначає, що «поняття "закон", яке використав законодавець, має розширене тлумачення і включає в себе законодавство у цілому, в тому числі нормативні акти, що регулюють відповідні правовідносини, порушення яких утворює об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст. 263 КК України» [8].

З відсилкою до вказаного рішення була розглянута і інша справа щодо особи, яка була також засуджена за ст. 263 КК. Так, у справі № 161/3885/16-к суд вказує на те, що «відповідно до усталеної судової практики, дозвіл, отриманий відповідно до законодавства в широкому розумінні цього терміну, виключає застосування частини першої статті 263 КК. У Суду немає правових підстав змінювати таких усталений підхід, підтверджений, у тому числі і останніми рішеннями Верховного Суду (див. постанову від 31 травня 2018 року в справі № 127/27182/15-к» [9].

Таким чином, якщо екстраполювати позиції Касаційного кримінального суду щодо тлумачення терміну «закон» у досліджувану нами площину встановлення ознак офіційного документу, то цілком справедливим буде

твердження, що така його ознака як визначеність у законі форми та реквізитів, судами буде вважатися дотриманою стосовно COVID-сертифікатів України.

Прямий зв'язок із ознакою, що аналізувалася вище, має і наступна ознака офіційного документа, як то походження їх від повноважних осіб. Відповідно до «Порядку формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби» уповноваженою установою для формування і засвідчення COVID-сертифікатів в Україні є державне підприємство “Дія” або ж установа, визначена іноземною державою для формування та засвідчення іноземних сертифікатів (п.2,4) [4]. З огляду на особливості формування вказаних документів (нагадаємо, що електронна форма сертифіката є єдиною існуючою для внутрішнього COVID-сертифіката України та основною для міжнародного), такі складові цієї ознаки як складання, видача чи посвідчення офіційного документа повноважними особами поглинаються консолідованою їх формою – формування COVID-сертифіката у електронному вигляді, яке здійснюється на підставі даних, отриманих від центральної бази даних електронної системи охорони здоров'я, у яку лікарями вноситься відповідна інформація.

Разом із тим, Постановою КМУ «Про затвердження Правил санітарної охорони території України» від 22.08 2011 р. № 893 передбачається альтернативний спосіб формування документів, на підтвердження факту проведення вакцинації [10]. Постановою КМУ «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України» від 16.06.2021 р. № 611 примітку 5 вищевказаної Постанови було доповнено абзацем наступного змісту: «Свідоцтво про вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, може бути підписане лікарем, який надає первинну медичну допомогу і про вибір якого пацієнтом подана відповідна декларація згідно із законодавством, на підставі відомостей про вакцинацію, що містяться в електронній системі охорони здоров'я. На свідоцтві проставляється печатка

надавача медичних послуг та підпис лікаря» [11]. Отже, додаток 5 до цих Правил встановлює вимоги до документа, який посвідчує факт здійсненої особою вакцинації від коронавірусної інфекції (реквізити міжнародного свідоцтва про вакцинацію/профілактику), а в абз. 3 примітки до додатку 5 визначаються порядок його складання, видачі посвідчення лікарем. Аналогічні вимоги і особливості формування такого документу без уточнення виду інфекції визначаються у додатку 6 «Вакцинація, профілактика і відповідні свідоцтва» Міжнародних медико-санітарних правил (2005 р.) [12], що в свою чергу, може розглядатися у якості встановлення відповідних ознак офіційності документа для іноземців та осіб без громадянства, які постійно не проживають на території України.

Таким чином, COVID-сертифікати України формуються програмним шляхом ДП «Дія», а міжнародні свідоцтва про вакцинацію/профілактику - складаються, посвідчуються та видаються лікарем, який надає первинну медичну допомогу і про вибір якого пацієнтом подана відповідна декларація (для вітчизняних свідоцтв) або ж лікарем-клініцистом, який є практикуючим лікарем або іншим уповноваженим медпрацівником, який здійснює контроль за введенням вакцини або застосуванням засобу профілактики (для іноземних свідоцтв).

Остання ознака офіційного документа - юридична значущість вказує на те, що його використання може породжувати або змінювати правові відносини.

Одразу ж слід зазначити, що використане законодавцем формулювання – «надає права або звільняє від обов'язків» є не зовсім вдалим для позначення суті вказаної ознаки. Так, сам по собі документ не може створити, надати або ж позбавити особу прав чи обов'язків. Права та обов'язки виникають, припиняються у зв'язку із існуванням фактичних обставин, наявність або відсутність яких лише і посвідчується відповідним документом. Саме тому доцільно вести мову про те, що офіційний документ лише посвідчує їх наявність або ж виступає у якості формальної умови їх реалізації.

Постановою КМУ «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 9 грудня 2020 р. № 1236 запроваджено низку протиепідемічних обмежень, окремі з яких пов'язані з необхідністю осіб, які перебувають на території України мати певні документи, які підтверджують відповідні медичні статуси особи (зокрема, документа, що посвідчує негативний результат тестування на COVID-19 або документа, що підтверджує вакцинацію від COVID-19 однією чи кількома дозами вакцин або отримання повного курсу вакцинації від COVID-19). При цьому, види обмежень залежать від «кольору зони», у якій перебуває особа, знаходячись на території України. Так, зокрема, для «зеленої зони», відповідні обмеження стосуються 1) заборони в'їзду на територію України іноземцям без відповідного документа; 2) участі в масових заходах без одягнутих усіма учасниками та організаторами заходу засобів індивідуального захисту за відсутності у всіх присутніх таких документів. «Жовта зона» передбачає необхідність мати вказані вище документи: 1) всім допущеним до роботи в закладі освіти працівникам; 2) відвідувачам установ виконання покарань у разі побачень з особами, які там тримаються; 3) пасажиром, які користуються послугами регулярних та нерегулярних перевезень автомобільним транспортом у міжобласному та міжнародному сполученнях, пасажиром, які користуються авіаційним та залізничним транспортом у міжобласному та міжнародному сполученнях 4) відвідувачам масових заходів, закладів культури, фізичної культури, громадського харчування, окремих закладів, що надають послуги з розміщення тощо [13].

Встановлення відповідних обмежень має першочергове значення для визначення підстави відповідальності за підробку COVID-сертифіката чи міжнародного свідоцтва про вакцинацію/профілактику або їх використання, оскільки нормативно визначає у яких випадках умовою реалізації певних прав особи буде його використання. Саме через впровадження карантинних

обмежень, окремі з яких пов'язані із необхідністю пред'явлення відповідних медичних документів, можливо стверджувати, що вони набувають статусу офіційних через їх юридичну значущість. Так, наприклад, без відповідного документа особу можуть відсторонити від роботи (п.41-6 згадуваної Постанови КМУ № 1236) або ж відмовити у перевезенні (пп.22 п.3 цієї ж постанови) тощо.

Слід зазначити, що так як у самій диспозиції статті 358 КК зазначається, що предмет вказаного посягання (зокрема, офіційний документ) «надає права або звільняє від обов'язків», суд в обвинувальному вирокі має констатувати наявність вказаних обставин.

Аналіз судової практики свідчить про те, що суди часто досить формально виконують цю вимогу, що, на нашу думку, може ставити під сумнів доведеність вини. Так, в окремих випадках суди взагалі не вказують на відповідні кримінально-значимі обставини [14], в інших обмежуються лише вказівкою на те, що підроблені документи «надають права», без уточнення змісту того права, яким мав намір скористатися винний [15]. Найбільш поширеною є практика судів, коли вони у вирокі посилаються на таку обставину, як необхідність перебування винного на самоізоляції на території України [16,17,18]. Разом із тим в жодному з вироків, в яких мова йде про порушення винним обов'язку із самоізоляції не наводяться з яких підстав у цієї особи виник відповідний обов'язок, не дивлячись на те, що вичерпний перелік таких підстав встановлений п. 7 Постанови КМУ «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». На нашу думку, розповсюджена практика вказівки на обов'язок перебування на самоізоляції винних осіб є наслідком безвідповідального ставлення сторони обвинувачення і суду до питань доведення винуватості в межах пред'явленого обвинувачення, що вимагає від них встановлення і доведення всіх кримінально-значущих обставин, які визначені кримінально-правовою нормою. Аналіз фактичних обставин вказаних

справ свідчить про те, що винні пред'являли підроблені документи у пунктах пропуску з метою виїзду за кордон України, а отже необхідно констатувати, що ці особи мали намір скористатися своїм правом виїзду за кордон, яке їм гарантується ст. 33 Конституції України. Однак, відповідно до Постанови КМУ від 9 грудня 2020 р. № 1236 це право дійсно може бути обмежене у певних випадках. Зокрема для «жовтої зони» встановлена заборона на здійснення перевезень пасажирів авіаційним та залізничним транспортом у міжобласному та міжнародному сполученнях без наявності у них відповідних документів [13]. Відтак судам необхідно більш ретельно підходити до встановлення того яким саме правом мала скористатися особа, використовуючи підроблений документ або ж від виконання якого обов'язку вона намагалася таким чином уникнути.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дає можливість пересвідчитися у тому, що кримінально-правові заходи боротьби із підробленням та використанням медичної документації, яка підтверджує наявність у особи щеплення або повного курсу вакцинації від COVID-19, потребують удосконалення. Встановлені у кримінальному законі критерії віднесення будь-якого документа до офіційного дозволяють стверджувати, що лише вітчизняні COVID-сертифікати та міжнародні свідоцтва про вакцинацію/профілактику відповідають вимогам, що ставляться до предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК. Через це документи інших зразків, як то довідки про щеплення довільної форми, висновки лікарів тощо не відповідають вимогам, що ставляться до офіційних документів, а отже їх підробка не може кваліфікуватися за ст. 358 КК. Також у судовій практиці прослідковується небезпечна тенденція спрощеного ставлення до встановлення кримінально-значущих ознак вказаного посягання, яка полягає у тому, що досить часто суди нехтують обов'язком точного встановлення прав або обов'язків, які надають (або від яких звільняють) документи, які виступають предметом цього посягання.

Література

1. Дорожня карта з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021-2022 роках: Наказ МОЗ України від 24.12.2020 р. № 3018. URL: https://moz.gov.ua/uploads/5/28666-dn_213_09_02_2021_dod.pdf. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).
2. Оперативна інформація про поширення та профілактику COVID-19. Офіційний портал МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/operativna-informacija-pro-poshirennja-korona-virusnoi-infekcii-2019-cov19>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).
3. Готовність українців до вакцинації від COVID-19. URL: https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-01/ga_vaccine_in_ukr_nov2020_147.pdf. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).
4. Порядок формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби: Постанова КМУ № 677 від 29.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2021-%D0%BF#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).
5. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998 р. № 12-рп/98 (справа про тлумачення терміну "законодавство"). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).
6. Рішення Конституційного Суду України від 19.04.2000 р. № 6-рп/2000 (справа про зворотну дію кримінального закону в часі). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

7. Рішення Конституційного Суду України від 13.05.2001 р. (справа про відповідальність юридичних осіб). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

8. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31.05.2018 р. судова справа № 127/27182/15-к. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74475834>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

9. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04.12.2018 р. судова справа № 161/3885/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78628039?fbclid=IwAR0F2uWT0cA7NaxWiK4kGOBdeNxmAUPIOBixJZ4t7w0NkfyUwKyikC-thjU>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

10. Правила санітарної охорони території України: Постанова КМУ № 893 від 22.08 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2011-%D0%BF/ed20210617#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

11. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ № 611 від 16.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-2021-%D0%BF#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

12. Международные медико-санитарные правила (2005 г.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_007#Text. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

13. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова КМУ № 1236 від 09.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text>. (дата звернення до ресурсу: 10.12.2021).

14. Вирок Соснівського районного суду м. Черкас від 14.12.2021 р. судова справа № 712/12987/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101878602>. (дата звернення до ресурсу: 14.12.2021).

15. Вирок Станично-Луганського районного суду Луганської області від 20.12.2021 р. судова справа № 430/2613/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102018895>. (дата звернення до ресурсу: 20.12.2021).

16. Вирок Яворівського районного суду Львівської області від 22.12.2021 р. судова справа № 944/6440/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102125353>. (дата звернення до ресурсу: 22.12.2021).

17. Вирок Володимир-Волинського міського суду Волинської області від 22.12.2021 р. судова справа № 154/4823/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102106616>. (дата звернення до ресурсу: 22.12.2021).

18. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 17.12.2021 р. судова справа № 760/33150/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102004787>. (дата звернення до ресурсу: 22.12.2021).